

Halikarnas Balıkçısı'nda Doğa, Estetik ve Akdeniz Uygarlığı'nın Kaynağı: Arşipel

The Source of Nature, Aesthetics and Mediterranean Civilization in the Fisherman of Halicarnassus: Archipelago

Furkan ÖZTÜRK*

Öz: Kültürü, estetiği, mitolojisi, sanatı ve doğasıyla Akdeniz, Türk edebiyatına önemli imkânlar sunmuştur. Türk edebiyatında Akdeniz'i bu yönleriyle algılayıp şiirsel bir söylemle kurgulayan en önemli yazar, kuşkusuz Halikarnas Balıkçısı'dır. Arşipel, Halikarnas Balıkçısı okumalarında işlevsel bir kavram olarak karşımıza çıkar. Balıkçının bütün külliyyatına yayılan bu kavram, Akdeniz doğasının, estetiğinin ve havza uygarlığının bir bakıma özüdür. Balıkçı için Arşipel, estetize edilmiş, içselleştirilmiş bir mekândır. Balıkçı'nın Akdenizlilik tezi çerçevesinde merkezileştirdiği Arşipel, bir ışık metaforu etrafında dönmekte ve "altıncı kıta" olan Akdeniz havzasını aydınlatarak şiirsel bir imgenin kurucusu olmaktadır. Bu yazıda, sözü edilen perspektiflerden hareketle Balıkçı'nın yapıtlarına yansıyan Arşipel izlekleri, farklı yönleriyle ele alınıp incelenecektir.

Anahtar sözcükler: Arşipel, Akdeniz Uygarlığı, Türk Edebiyatı, Halikarnas Balıkçısı, Akdenizlilik

Abstract: With its culture, aesthetics, mythology, art and nature, the Mediterranean has offered significant opportunities to Turkish literature. The most important author to have perceived the Mediterranean with these aspects and fictionalized it within a poetic discourse is indisputably the Fisherman of Halicarnassus. While reading the Fisherman of Halicarnassus, archipelago is seen as a functional concept. Spreading through the Fisherman's complete works, this concept, in a way, is the spirit of nature, aesthetics and bowl of civilization of the Mediterranean. For the Fisherman, archipelago is a beautified and interiorised space. Archipelago, which the Fisherman has centralized within the scope of the thesis of being Mediterranean, is spinning around an optical metaphor and becomes the founder of a poetic image by lightening "the sixth continent", the Mediterranean basin. In this paper, with reference to these perspectives, the paths of the archipelago reflected in the Fisherman's works will be examined, considering their different aspects.

Keywords: Archipelago, Mediterranean Civilization, Turkish Literature, the Fisherman of Halicarnassus, being of the Mediterranean

Akdeniz, Türk edebiyatına farklı izlek ve imgelerle girmiş, hem anlatı hem de şiirde önemli bir alan oluşturmuştur. Türk edebiyatında Akdeniz, kimi estetize edilmiş bir havza uygarlığı (Yahya Kemal, Yakup Kadri, Tanpınar vb.), kimi bir sürgün bölgesi (Magosa, Rodos, Midilli, Mondros, Malta ve Sardunya), kimi duyuş, his ve imgeleri coşturan bir tem (Salih Zeki Aktay, Necmettin Halil Onan, Arif Nihat Asya, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Melih Cevdet Anday, Edip

* Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Antalya, furkanozturk@akdeniz.edu.tr

Cansever, Turgut Uyar, Can Yücel...), kimi de bir korsan mekânı (*Hasan Mellah* vb. popüler tarihi korsan anlatıları) olarak belirlemiştir (geniş bilgi için bk. Kefeli, 2006). Bütün bunların yanı sıra Halikarnas Balıkçısı, Akdeniz'i kendi estetik evreni yapmış, Akdeniz havzasını “*altıncı kıta*” olarak düşlemiş, sürgün gittiği Bodrum'u adeta mamur etmiş ve orada yaşam sevincine bağlı bir esriklilikle şairane bir dünya inşa etmiştir. Bu nedenle Akdeniz, havzası, doğası, kimliği, uygarlığı, mitleri ve estetiğiyle Balıkçı'nın yapıtlarında derinlemesine düşünülme ve incelenmeyi bekleyen bir alan olarak durmaktadır.

Halikarnas Balıkçısı külliyyatı, bugün için yirmi iki kitaba ulaşmış bulunuyor. Hem düşünsel yazıları ve radyo konuşmaları hem de öykü ve romanlarıyla bu külliyyatın ortaya çıkarılmasında Şadan Gökovalı'nın çalışmaları dikkate değerdir. Bu arada Azra Erhat'ı da unutmamak gerekir, onu Homeros'un *İlyada* ve *Odysseia* çevirilerinin yanında (A. Kadir ile birlikte), Balıkçı külliyyatının altıncı kitabı olan *Düşün Yazıları*'nin hazırlayıcı olarak da görmekteyiz. Özellikle *İlyada* ve *Odysseia*'nin çevrilme ve yayımlanma süreçlerinde karşılaşılan bir takım zorluklarla ilintili olarak Balıkçı'nın düşüncelerini ve önerilerini içeren mektuplarına bu kitapta yer verilmesi, Balıkçı külliyyatına büyük katkı sağlıyor. Öte yandan Azra Erhat'ın, *Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı* adlı kitabı da, Balıkçı'nın 1957 yılından ölümüne dek Azra Erhat'a yazmış olduğu mektupları içermesi yönüyle büyük önem taşımaktadır. Sözü edilen bu kitap, Balıkçı'nın ilgilerine, tutkularına, değerlerine, yaşam algısına ve belki hepsinden önemlisi onun görkemli anısına ışık tutmaktadır.

Halikarnas Balıkçısı'nın sözü edilen yirmi iki kitaplık külliyyatına *Mavi Sürgün* ve *İmbat Serinliği* ile başlamak yerinde olacaktır. Balıkçı külliyyatına bu iki kitabı okuyarak başlamak, Balıkçı'nın diğer eserlerinde karşılaşacağımız izleklerin bütününe daha baştan yoklamak anlamına gelir. Hiç şüphesiz onun bütün kitaplarına dağılan temel izlek, “*Akdenizlilik*” kimliğidir (“*Akdenizlilik*” kavramının derinlemesine irdelendiği “*Altıncı Kıta*” ve “*Akdeniz'in Edebi Gençliği*” yazıları için bk. Halikarnas Balıkçısı, 2007a, 15-63). Balıkçı'ya göre “*insan varlığının ölçüsü*” Akdeniz iklimi ve doğasıdır. Dünya üzerindeki bu “*altıncı kıta*”, Akdenizli insan tipi ve karakterini binyılları alan bir süreçte billurlaştırmış, böylelikle insanoğlu Akdeniz havzasında kıvamını bulmuş ve burada anasının kucağındaki gibi rahat etmiştir. “*Akdenizlilik*” kimliği, Balıkçı'nın anlatı külliyyatında kimi Turgut Reis, Uluç Reis, Mahmut gibi roman figürleri, kimi de Yedi Adalar'daki vefalı ve yardımsever balıkçılar, Arşipel'in sayısız adaları arasında “*Gülen Ada'nın aşığı*” Deli Davut veya cesur sünger avcıları gibi öykü figürleri tarafından temsil edilir.

Balıkçı'ya göre saf sanat ve şiir evreni olan Akdeniz, bir ışık metaforu etrafında dönmekte ve bu ışık, başlangıç gülümsemesi olup doğmaya hazır günün aydınlığını ve saydamlığını taşımaktadır. “*uygarlık şafağı*” olarak nitelendirdiği Akdeniz havzasına Sümerlerin “*güneş bahçesi*” dediğini, Arşipel adaları için ise antikçağda Mısırlıların “*denizin yüreğinde yaşayan adalar*” diye söz ettiklerini hatırlatmakta, kâh Homeros ve Olimpos tanrılarında kâh Ömer Hayyam ve “*üç semavi din*”den bahsetmekte, sözü döndürüp dolaştırıp yine “*Akdeniz aydınlığı*”na getirmektedir. Akdeniz'de güneş, üstüne düştüğü nesnelere aydınlatmakla kalmamakta, görene bir “*şairlik hülyası*” ve “*şiirsel bir imaj*” vermektedir:

“*Birdenbire Eos (şafak), günün kapısını açar ve menteşeler menekşe rengi gök gürlüğüyle homurdanır. Güneş olanca görkemiyle ufukta yükselir. Aydınlık, Altıncı Kıta'yı tamamıyla kaplar. Arşipel'in adaları Girit, İyonya olarak adlandırdıklarımızın tümü, Lipan, Malvuazi, Sicilya, Korsika, Sardunya, Balear adaları, Hespender, uzaktakiler ve daha da uzaktakiler muştucu birer yanarca (meşale) olurlar. Bir şimşek çakışı gibi ölçüle-meyecek kadar kısa zaman içinde, aydınlık uçurumunun kıyısında Altıncı*

Kıta sonsuzlukla kıyaslanır. Bu aydınlığın çağlar süren birikimidir”.
“Arşipel’in gülümseyen adaları, kendilerine hayranlıkla bakan kimselere cesaret ve güven verdiler çağlar boyu. Bu denizin çağrısıydı. Bu adalar ellerini uzatmış, çekingen olanlara seslenerek,
‘Gelin, gelin çocuklarım, korkmayın’ demişlerdi...”
 (Halikarnas Balıkcısı, 2007a, 19-20).

Balıkcı'nın yukarıdaki satırlarında “Akdenizlilik”, “Akdeniz aydınlığı” gibi izleklere kendiliğinden bir izlek daha katıldığı görülür: Arşipel. Sözü edilen bu izlek, Balıkcı külliyyatında kimi yoğun bir biçimde kimi yer yer değinilerle anlatıya ustaca yedirilmiş olarak görülür. Arşipel, Balıkcı'nın şiirsel Akdeniz imgeleminin başta gelen öğelerinden biri olup ayrıca diğer estetik unsurların da ana kaynağı durumundadır. Bunu fark eden Şadan Gökovalı, Balıkcı'nın yirminci kitabına *Arşipel* adını verir. Bu kitaptaki sunuş yazısında Gökovalı şunları söylüyor:

“Arşipel, Ege Denizi'nin ilk çağdaki adı: ‘Arşipelagos’, ‘Eski Deniz’ anlamına geliyor. Bu denizde ada çok olduğu için, nice dünya dilinde ‘takimada’ yerine ‘Arşipel’ sözcüğü kullanılıyor. Homeros’un ‘şarap renkli’ dediği, Balıkcı'mızın çok sevdiği Arşipel'i bu kitaba ad seçtik. ‘Arşipel’de; taşıyla, toprağıyla, insanıyla, bitkisiyle, hayvanıyla Anadolu var” (Halikarnas Balıkcısı, 2011a, 10).

Yine bu bağlamda, Halikarnas Balıkcısı ise “Akdeniz, Ege ve Arşipel” adlı yazısında, Akdeniz'e niçin ak denildiği ve Anadolu'ya giriş yolları konularına değindikten sonra, Akdeniz havzasının sınırlarını nasıl çizdiğini anlatır:

“Akdeniz’de üç anakaranın yani Afrika, Asya ve Avrupa’nın kıyıları vardır, denir. Bu kesinlikle doğru değildir. Buna inanmak coğrafik bir ham hayale inanmaktır. Tanca, Cezayir, Fas, Trablus ve Mısır Afrika değildir. Afrika, büyük sahradan başlar. Türkiye ve Suriye Asya değildir. Asya, İran yaylasından başlar. Bu ülkelerin topu da İspanya, Fransa, İtalya ve Yunanistan’ıyla birlikte ne Asyalıdır ne de Afrikalı, bunlar öz be öz Akdenizlidir...”
“Tanrı rahmet eylesin Atatürk bu gerçeği duymuş olacaktı ki ‘ilk hedefiniz Akdeniz!..’ dedi” (Halikarnas Balıkcısı, 2011a, 72).

Bu satırlar, Balıkcı'nın Akdeniz uygarlığı havzasından neyi anladığını göstermesi, Türkiye'yi bu çerçevede nerede konumlandığını açık biçimde vermesi bakımından önemlidir. Kitaplarında işlediği temel tezlerden biri de yalnızca Ege ve Akdeniz kıyılarının değil, bütün Anadolu'nun Akdeniz uygarlığı havzası içinde değerlendirilmesi gerektiğidir (Sözü edilen tez hakkında geniş bilgi için bk. Halikarnas Balıkcısı, 2002, 16-34, 44-45; 2007a, 72-84; 2011a, 78-86, 152-163, 174-177; 2011b, 53-56). Etimoloji yapmayı çok seven Balıkcı'ya, “Akdeniz, Ege ve Arşipel” adlı yazısında Arşipel'in etimolojisini derinlemesine çözümlenmeye çalışırken görürüz. Bu etimoloji denemelerinde Balıkcı, bazı antik dönem tarihçilerinden de alıntı yaparak etimolojisine deliller getirmeye gayret eder:

“Arşipel ya da Arşipelagos sözcüğüne gelince, pelagos deniz, arşi de eski anlamına geldiğine göre, Arşipel eski deniz anlamına gelir. Arşipel’le Ege Denizi’nin sınırları da birbirinin aynıdır. Arşipelagos sözcüğüyle pelaj sözcüğü arasında bir benzerlik bulmamak olanaksızdır... Yurttaşımız Amasyalı tarihçi Strabon, pelaj sözcüğünün ihtiyar, daha doğrusu eski anlamına gelen pediyos kökünden geldiğini yazıyor. Nitekim Anadolu’da

eski dağlar anlamına gelen Pedasos Dağları vardır. Belki genç anlamına gelen Yavanlar, yani Jönler, Anadolu’da buldukları bir halka Eski Halk demişlerdir. Bu konunun kesin böyle olduğunu savunmuyorum. Çok olası olduğu düşüncesindeyim. Ancak Ksimenes gibi yazarlar bunun kesin olarak böyle olduğunu kabul ediyorlar. Yapılacak kazılar bu bilinmeyi de çözer. Bu durumda Arşipelagos, ‘eski deniz’ anlamında değil, ‘eskilerin denizi’ anlamına gelir” (Halikarnas Balıkçısı, 2011a, 71-72).

Fazla iddialı olmayan bu etimolojik çözümlerinin yanı sıra Arşipel, Balıkçı’nın diğer eserlerinde de sıklıkla geçer. Ancak bu pasajlarda, Arşipel’in coğrafi ve etimolojik gerçekliğinden sıyrılarak içselleştirildiği, yazarın zihninde estetik bir mekân ve algı olarak damıtıldığı görülür. Bu yönüyle onun Arşipel betimlemeleri ile örülmüş en etkili satırlarına, *Mavi Sürgün* adlı kitabında rastlanır. Girit’te doğmuş, çocukluğunda Rufai dervişlerini tanımış, Farsça öğrenmiş, *Mesnevi* okumuş, Atina’da bir sayfiyede (Faleron) deniz aynasından ilk defa denizin dibini görmüş ve bu manzarayı bilinçaltına yerleştirmiş, öğrenimini sürdürdüğü Amerikan Robert College’de edebiyat hocalığı yapan Tevfik Fikret’in öğrencisi olmuş ve daha sonra Oxford Üniversitesi’nde tarih okumuş olan Halikarnas Balıkçısı, yurda döndükten sonra asker kaçakları hakkındaki yazısı nedeniyle İstiklal Mahkemesi’ne verilir. Mahkeme onu üç yıl kalebend cezasına çarptırır. Üç ay Ankara’dan Bodrum’a sevki için hapisanede bekler, üç ay da Ankara’dan Bodrum’a karakol karakol konaklayarak gelişleri sürer. *Mavi Sürgün* bu altı aylık sıkıntılı süreci ve sonunda Bodrum’a varışını ve Cevat Şakir’in burada adeta yeniden kendini bulmasını, Halikarnas Balıkçısı olmasını anlatır. Macera dolu bu yolculuk esnasında Balıkçı’nın başına türlü türlü işler gelir, asker kaçakları, sıkıcı tren yolculukları, parasızlık, aşk mektubu kâtipliği, yaya tepilen Milas yolları... Bütün bunların yanı sıra Bodrum’a varıncaya kadar peşini bırakmayan idam korkusu, öldürülme histerisi bu yolculuğa eşlik eden duygulardan bazılarıdır. Ama bu uzun ve yorucu yolculuğun sonunda Arşipel’i görmek, tarifsiz bir mutluluk, çoşkunluk ve diyonisyak bir neşve halidir Balıkçı için. Bu anları daha sonra şöyle hatırlayacaktır:

“En nihayet yokuşun tepesine gelmiştik. Yolcular, ‘Neredeyse Bodrum görünecek’ dediler. Yüreğim çarpıyor, Kaç aydır buraya gelmeye uğraşıyordum yahu! Tepedeki bir dönemeci dönünce, ‘şırırak’, ‘guuurr’ diye Arşipel’in koyu çividisi ölçülmez açıklıklara kadar yayılıverdi... Akşamın çividisinde koyulaşan koca Arşipel -eski deniz- varlığını bana öyle bir heybetle bildirdi. Masmavi bir gürleyiştii o. Ben diyeyim yüz bin deniz mili, siz deyin beş yüz bin deniz mili, en berrak açıklığa uzuyor da uzuyordu. Durduğum tepeden sonsuzluğu seyrediyormuş gibiydim... Bakış ufukları beriledikçe adalar, sonra kıyıların denizle sarılıp sarmalaşmış kalabalık burunları ve koyuları” (Halikarnas Balıkçısı, 2011c, 147- 148).

Cavit Yamaç, “*Yazı Hayatının Ellinci Yıldönümünü İdrak Eden Türk Edebiyatının Canlı Delikanlısı*” adlı yazısında (Halikarnas Balıkçısı, 2011a, 13-22), onun Bodrum’da hiç ama hiç hayal edemeyeceği yeni bir hayata başlamasını, Cevat Şakir’den Halikarnas Balıkçısı’na giden bir yol olarak yorumlar. Onun için bundan böyle yalnızca doğa ve kalemi olduğunu, “*tam bir verim ve boşalma*” halinde her tarafından yaşam sevinci fişkırdığını, kalebend olduğu için denize açılmasının yasak olduğunu, Balıkçı’nın da denizi sahilden seyretmekle yetinerek kendisini yazı yazmaya ve tercüme yapmaya verdiğini söylemektedir. Sözü edilen yazıda Cavit Yamaç’ın Balıkçı’nın cennetten bir köşe saydığı Bodrum’a akasya getirişini anlattığı satırlar, sözü edilen bu yazının en etkileyici pasajlarından biridir:

“Halikarnas Balıkçısı Bodrum’un ikliminin nelere kadar olabileceğini bildiğinden buranın cennete benzetilmesini arzu etti. 60-70 türlü narenciye, bir o kadar da çiçek dikti. Bir gün Prosper Merimee’nin Carmen’ini çevirirken kitapta Carmen’in Don Jose’nin karşısına kulağının arkasında bir akasya çiçeği ile çıktığını keşfedince, Cevat, Bodrum’daki Karmen’lerin neden akasya takmadığına hayret ediyor. Anlıyor ki, oralarda akasya yetiştirmiyorlar. Bodrum’a bulup buluşturup 40-50 çeşit akasya getiriyor ve bunları oralarda yetiştiriyor. Onun için en büyük bayram artık düğün alaylarında akasya takan Karmenlerdir” (Halikarnas Balıkçısı, 2011a, 21).

Azra Erhat da *Mavi Yolculuk* kitabının ilk cildinde Kuşadası’ndan Gökova’ya doğru yaptıkları mavi yolculuktan -Balıkçı da onların arasındadır- söz ederken, mavi sonsuzluğu kucaklayan, taşı ak, toprağı verimli bir ışık ve renk cenneti olan Bodrum’da Balıkçı’nın bir destan yazdığını anlatır (Erhat, 1997, 12).

Mavi Sürgün’ün “Adalar Denizi-Akdeniz” bölümünde Arşipel, adalar denizi olarak belirir. Balıkçı’ya göre Sali adaları, Çatal adaları, Keremit adaları, Sivriadalar, Karaada, Kisle-Bükü adaları ve daha küçük yavru adacıklar, Bodrum’u kuşatan “periler halkası”dır. Bodrum açıklarındaki Sporad adaları, Kiklad adaları ile daha büyük bir halka oluşturup sanki bir dev, Bodrum yarımadasında dikilmiş ve elleriyle Arşipel’e adalar tohumlarını serpmiştir. Balıkçı ayrıca “sporad” sözcüğünün de “tohum ekmek” anlamını taşıdığını söyleyerek burada da etimolojik bir açılıma gider. “Ayna” metaforunun arkasındaki “nerkisos” anıştırmasıyla adaların kendi güzelliklerine hayran kalmaları için adalar denizinin, gerdanını onlara ayna ettiğini, böylece adacıkların sudaki akisleriyle beşiklendiklerini dile getirirerek “Adalarda denizler, denizlerde adalar. İşte adalar denizi, Arşipel, Ege, Akdeniz” diye sözlerini sürdürür (Halikarnas Balıkçısı, 2011c, 205-206).

Şadan Gökovalı tarafından Balıkçı’nın TRT radyo programı bantlarının deşifre edilerek yayıma hazırlandığı *İmbat Serinliği*, onun en öğretici kitaplarından biridir. Azra Erhat’ın “Bir konuşmacıydı Balıkçı” sözünden de anlaşılacağı üzere bu kitap okunduğunda onun berrak ve sistemli zihni insanı hemen kavrayıvermekte, derin bilgisi ve kültürü kendine hayran bırakmaktadır. Diğer kitaplarına serpiştirdiği izlekleri burada derli toplu bulmakla birlikte “Karya”yı konu edindiği konuşmasında Arşipel’e bu kez, Bafa gölü istikametinden bakar Balıkçı:

“Şimdi gözler Bafa gölüne açılır. Masmavi gölde küçük küçük peri adaları, yüzer gibi hafiftir. Oradan Milas’a, oradan da Roma imparatorlarının ve Büyük İskender’in işlediği yollardan Bodrum’a varırız. Orada tepeden deniz ve yüzlerce millik Arşipel, denizin kıyısında görünür. Bodrum’da yan yana beyaz evlerin kıyıldığı iki liman vardır. Bu iki hilalin bitiştikleri yerde, Sen Jan haçlılarının kalesi yükselir. Haçlılar bu iki kaleyi hemen hemen yüz yılda yapmışlardır. Yüz yılda yaptıklarını bir dakika bile savunamadan; Rodos’un alındığını duyunca pılıpırtılarını toplayıp defolmuşlardır. Oysa duvarlar onca yüksekliktedir ki; onu insan bir torba leblebi ile bile müdafaa edebilirdi. Kale denilen bu dağ gibi taş yığını yapmak için, dünyanın yedi büyük sanat yapıtından biri olan Halikarnas Mausoleumu’nu yıkmışlar, sanat yapıtlarını duvar taşı diye kullanmışlardır” (Halikarnas Balıkçısı, 2011b, 38).

Balıkçı’nın Dünya Düşünce Adamları Komitesi “L’ASTRADO” (Yol) genel sekreteri Louis

Bayle'ye yazdığı 25 Ekim 1969 tarihli mektupta (Halikarnas Balıkçısı, 2007a, 17-25) Arşipel'e "Altıncı Kıta" perspektifinden bakılmakta olduğu gözlenir. Sağda solda dağılık Arşipel adacıkları, Altıncı Kıta'nın "sevinçli toplulukları" olmakla birlikte bu adalar "açık bir niyetin yeryüzü parçaları"dır. "Yeryüzü erkekleri için bir yüzmeye okulu" olan Arşipel halkı denizci olup Odysseus, Pytheus, Hannon, Kristof Kolomb, Macellan ve diğerleri "yeryuvarlağını keşfeden Altıncı Kıta çocukları"dır.

Egeden Denize Bırakılmış Bir Çiçek adlı öykü kitabının Knidos Afroditisi adlı öyküsünde Balıkçı yine Arşipel'i anmadan geçmez. Anadolu ve Datça yarımadasını öykü formuna sokarak şu satırları yazar:

"Anadolu'yu bir yere bakar varsaysak, onun ancak denize baktığını düşünebiliriz. Anadolu'nun bütün kolları Ege Denizine açılmıştır. Bu kollarından en güneydeki Datça Yarımadasıdır. Sanki Anadolu, denize sevgisinden, Ege köpüklerine atılmış ve kırk beş mil uzanan Datça Yarımadasını yaratırken, Kriyo Burnunda, "İşte Arşipel, bak senin koynuna geldim! Çünkü ben, senin Knidos'unum!" diye bağırmıştır. Bundan dolayı Datça Yarımadası, Anadolu'nun Knidos'ta şakıyan dilidir" (Halikarnas Balıkçısı, 2007b, 16).

Azra Erhat'a yazmış olduğu 29 Temmuz 1959 tarihli mektubunda, yirmi yaşında Arşipel sözünü ilk duyduğu anı, güvertede nur deryası içinde yüzen adacıkları temaşa ederken hissettiklerini, yine lirik ve coşkulu bir dille şöyle anlatıyor:

"Hatırlıyorum, yirmi yaşındaydım. Marsilyadan İstanbul'a geliyordum vapurla. Geceydi. Aşağıda yemek odasındaydık. Gemi zabitanın biri geldi, 'Nous sommes entrés dans l'Archipel' dedi. Birden titredim, galiba Minoen kanım var. Hemen güverteye fırladım. Hey Arşipel! Ay denizi bir nur deryasına çevirmişti. Adalar denizi! Adaların denizi, denizlerin adaları. İki Kiklades, iki de Sporades. Onlardan başka ne Kiklades'e, ne Sporades'e aid olmayan yek at yek mızrak hür adalar. Uzakda denizin üstünden, ve ay ışığının içinden gelen bir çılgılık, bir çağırış duydum. Adanın sesi olsaydı, tıpkı böyle çağırırdı. Kar beyaz bulutlar ay ışığında parıldaya parıldaya, yıldız arası uçuyorlar. Eh, sanki aşka gelen ak ak centaurlar kar beyaz yelelerini yelpirdete yelpirdete adadan adaya hop-luyorlar. Contre lumière adalar ışıkla çıldıran denizlerde esrarengiz karaltılar. Öteki tarafta kararın denizde ağaran adalar. Hew! Hew! aceba centaurlar mı çağırıyor, adalar mı? Archipelagos. Eski Deniz! Andromed'lerin, Siren'lerin, İkar'ların, Europa'ların, Daedal'ların, Pasiphae'lerin, Helen'lerin, Nereid'lerin, Okeanid'lerin, Andromak'ların, Hippodamia'ların, Niobe'lerin, Miletli Aspasia'ların, Lesboslu Sappho'ların yurdu adalar. İnsanlar burada neler hayal etmemiş, ne rüyalar görmemiş..." (Erhat, 1976, 190-191).

Görüldüğü üzere Halikarnas Balıkçısı'nda Arşipel, kimi derinlemesine ele alınan etimolojik bir konu, kimi şairane Akdeniz imgelemine büyümlü bir mekânı, kimi "Altıncı Kıta çocukları için bir yüzmeye okulu", kimi de nur deryasında yüzen rüya adacıklarıdır.

Sonuç olarak, Balıkçı "Akdenizlilik" tezinden hareketle Arşipel izleğini kendi imbiğinden geçirmiş ve onu estetize edilmiş bir formda külliyyatını oluşturan bütün kitaplara belirli ölçülerde yaymıştır. Oldukça işlevsel bir biçimde ele alınıp işlenen Arşipel, "Akdenizlilik" kimliği ve

“Akdeniz aydınlığı” izlekleriyle beraber düşünüldüğünde Balıkcı'nın açık ve berrak zihninde her daim önemli bir yere sahip olmuştur. Bununla birlikte, Balıkcı'nın sözü edilen yapıtları doğa, aydınlık, uygarlık, “Akdenizlilik” kimliği, Akdeniz estetiği, Akdeniz sanatı ve Akdeniz mitografyası perspektiflerinden değerlendirilecek olunursa Braudel'den günümüze hatırı sayılır bir ilerleme kaydeden Akdeniz uygarlıkları çalışmalarına farklı ve özgün bir katkı sağlayacağı görülecektir. Öyle ki bu edebi ve kültürel miras, Akdeniz'in farklı izlek ve imgelerle algılanmasına ve konunun yeni bakış açılarıyla analiz edilmesine olanak sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Erhat, A. (1997). *Mavi Yolculuk*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Erhat, A. (1976). *Mektuplarıyla Halikarnas Balıkcısı*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Halikarnas Balıkcısı, (2002). *Düşün Yazıları*. Haz.: Azra Erhat. Ankara: Bilgi Yayınları. 5. Baskı.
- Halikarnas Balıkcısı, (2007a). *Altıncı Kıt Akdeniz*. Haz.: Şadan Gökova. Ankara: Bilgi Yayınları. 5. Baskı.
- Halikarnas Balıkcısı, (2007b). *Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek*. Haz.: Şadan Gökova. Ankara: Bilgi Yayınları. 9. Baskı.
- Halikarnas Balıkcısı, (2011a). *Arşipel*. Haz.: Şadan Gökova. Ankara: Bilgi Yayınları. 3. Baskı.
- Halikarnas Balıkcısı, (2011b). *İmbat Serinliği*. Haz.: Şadan Gökova. Ankara: Bilgi Yayınları. 2. Baskı.
- Halikarnas Balıkcısı, (2011c). *Mavi Sürgün*. Haz.: Şadan Gökova. Ankara: Bilgi Yayınları. 18. Baskı.
- Kefeli, E. (2006). *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*. İstanbul: 3F Yayınları.